

VI MÅ FØLE UBETINGET TROSKAPSPLIKT MOT SAMFUNNET!

Og rettsoppgjøret må klarlegge hva vi kan gjøre og ikke kan gjøre i krigstid, sier major Langeland i Studentersamfundet „Ingen entreprenør gikk så langt som myndighetene i 1940“

Milliten til norsk rettsvesen og troen på at det praktiseres likhet for loven, må gjenopprettes, hevdet major O. H. Langeland i Studentersamfundet lørdag.

Han begynte sitt foredrag, som bar titelen «Likhet for loven», med å peke på at et rettsoppgjør etter en okkupasjon ikke var noe nytt, og at rettsoppgjøret først og fremst må slå fast troskapsplikten mot samfunnet. Det må slås fast hva man kan gjøre og ikke kan gjøre i krigstid.

«Hekseprosessstemning», sier Langeland.

Feilen hos oss er, hevdet Langeland, at de som har hatt avgjørende innflytelse på rettsoppgjøret, ikke har forstått noen av de spørsmål som skulle løses.

I Frankrike, hvor man har litt erfaring i slike saker, har man gått til rettsforfølgning mot 120.000 mennesker. Her i Norge dreier det seg om 100.000, til tross for at samarbeidet med fienden var langt mer utbredt i Frankrike enn her.

Når man så skulle betrakte det hele, fortsatte major Langeland, ble det bedømt ut fra den hekseprosessstemning som delvis ble opparbeidet fra kretser i London, der de ikke visste hva som foregikk i Norge. Man tenkte etter hvilke helter vi skulle ha vært i 1940—41 og dømte deretter.

Det var 200—250 tusen tyskarbeidere i Norge og vi kan ikke fastslå at alle disse burde visst at de gjorde noe lovstridig, bortsett fra dem som arbeidet på tyske befestninger, men man kan heller ikke fastslå at alle NS-medlemmer kan stemples som landsforrædere. Det er en etterpåklokskap som har tenkt skjematisk, sa major Langeland, og henviste her til en artikkel av professor Andenæs, der denne innommer at han ikke hadde studert straffelovens bestemmelse om forræderi før mot slutten av krigen.

Foredragsholderen gikk så nærmere inn på selve landssvikanordningen. Bare nevnet viser

en psykologisk uforstand over alle grenser, hevdet han. For landssvik skytes man, eller, når alle muligheter for unnskyldning er uttømt, dommes man til minimum tre års fengsel etter paragraf 86.

Det er absurd å stemple folk som landsforrædere og ilegge dem en bot på 100 kroner, når en dertil bygger på paragraf 86 som uten tvil bare tar sikte på kamphandlinger.

AP's fedrelandsfiendtlige agitasjon i mellomkrigstiden.

Etter dette behandlet foredragsholderen de forhold som har vært gjenstand for granskning under rettsoppgjøret.

Tranmæl uttalte noen år før krigen at arbeiderne i tilfelle krig ville vende våpnene den andre veien. Slike uttalelser er meget farlige, fordi de utvisker forestillingen om landsforræderi. En av årsakene til usikkerheten i den nasjonale holdning skyldes sikkert den agitasjon mot fedrelandet som Arbeiderpartiet praktiserte.

Det ble nevnt en lang rekke eksempler på at våre egne myndigheter ytet fienden bistand, slik som Oslo og Trondheim kommuners arbeid på flyplassene, administrasjonsrådets våpen- og krigsskipsleveringer etc.

Tvil om krigstilstanden med Tyskland etter 9. juni 1940.

Det var også sterk tvil om hvorvidt Norge var i krig med Tyskland etter 9. juni 1940. Framtredende jurister mente at det ikke var krig, fylkesmann Gabrielsen foreslo sommeren 1940 å væpne norske styrker for tjeneste i Finnmark, og President-skapsforhandlingene med tyskerne samtidig tydet heller ikke på krig. Det faktum at det var krig ble heller aldri fastslått fra London, hevdet foredragsholderen.

På bakgrunnen av dette, fortsatte Langeland, er det vanvittig når en 16 år gammel gutt dømmes med den vanlige uttalelsen:

«Retten finner det bevist at tiltalte var klar over at Norge var i krig med Tyskland».

Etter dette tok foredragsholderen fatt på medlemskapet i NS.

Etter frigjøringen er det hevdet at medlemskap i NS er straffbart etter paragraf 86. Politiet som i 1940 ble presset til å gå inn i NS, søkte råd hos Paal Berg, som ikke med et eneste ord nevnte paragraf 86.

Ingen av høyesterettsdommerne for øvrig forklarte overfor politiet at de ville kunne bli straffet etter denne paragraf, og ennå i 1945 var det fire høyesterettsdommere som mente at medlemskap i NS ikke var straffbart.

Skulle så etter dette den menige mann forstå at det var straffbart?

«Ingen entreprenør gikk så langt som myndighetene i 1940».

Major Langeland nevnte så en lang rekke eksempler på vilkårligheten i rettsforfølgelsen.

Ingen entreprenør gikk så langt som myndighetene i 1940. Man har straffet folk som har solgt flatbrød til fienden, men ikke de som solgte kanoner.

Til slutt nevnte Langeland det faktum at for 40—50 tusen mennesker som har vært under forfølgelse, har saken blitt henlagt, men disse er blitt stemplet som mulige landssvikere. Dette har vakt en voldsom bitterhet og mistro til rettsoppgjøret hos dem og deres nærmeste.

Det eneste som nå kan hjelpe, er en omfattende amnestiordning, klare linjer og dokumentene fram i dagens lys. Landssvikoppgjøret er nå et håpløst lappverk etter myndighetenes manøvrering.

Vi synger så ofte: «Også vi når det blir krevet», og så stoler vi på at det ikke blir krevet på lenge. La oss for en gangs skyld gå ut fra at det er nå det blir krevet, sluttet Langeland sitt foredrag.

I DEBATTEN som var svak og merkelig lite preget av juristene, ønsket lektor Sten en re-

Adm. i Studentersamfundet

7/3. 1949

Neste side